

УДК 361.164.23:631.452

Н. А. Спринчук,
аспірант, ННЦ "Інститут аграрної економіки" УААН

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ У СИСТЕМУ ОХОРОНИ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ

У статті запропоновано систему показників ефективності інвестицій в установи державної системи охорони родючості ґрунтів, на основі якої здійснено відповідні оцінки. Встановлено, що інвестиції у зазначену систему ефективні, а сама система має перспективи розвитку.

In the article about efficiency of investments is analyzed in establishments of the state system of guard of fertility of soils. In separate capital goods — fixed and circulating assets, human capitals.

Ключові слова: ефективність інвестицій, основний капітал, оборотний капітал, людський капітал, чисті інвестиції, капіталовіддача, продуктивність праці, собівартість наданих послуг.

Key words: efficiency of investments, fixed assets, floating capital, human capital, clean investments, capital return, labour productivity, prime price of the given services.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Збереження і раціональне використання ґрунтів потребує відповідного сприяння та контролю з боку держави. Державний вплив на використання суб'єктами господарювання ґрунтів у більшості розвинених країн здійснюється через спеціальні служби. Така служба створена в Україні.

Історія функціонування системи охорони родючості ґрунтів в Україні бере початок з кінця 60-х років ХХ століття. Нині у складі Міністерства створений Державний технологічний центр охорони родючості ґрунтів Міністерства аграрної політики України ("Центрдержродючість") та його регіональні підрозділи — регіональні центри "Облдержродючість", які здійснюють політику в сфері збереження, відтворення та охорони родючості ґрунтів, ведення їх державного моніторингу, поліпшення якості сільськогосподарської продукції та сировини, а також державний нагляд і контроль за дотриманням законодавства про пестициди і агрохімікати в галузі рослинництва.

У такий спосіб держава контролює зміну показників родючості та забруднення ґрунтів токсичними речовинами і радіонуклідами, що дозволяє оцінити родючість ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення, спостерігати за динамікою показників родючості та

забрудненості, розробляти рекомендації з ефективного, екологічно безпечного застосування агрохімікатів.

Центри "Облдержродючість" працюють за двома програмами:

1. 1320 — "Дослідження і експериментальні розробки в системі аграрного комплексу";
2. 1180 — "Агрохімічна паспортизація земель сільськогосподарського призначення".

Основні напрями діяльності центрів "Облдержродючість" включають наступні:

— агрохімічні дослідження стану родючості ґрунтів за основними параметрами родючості з наступною розробкою агрохімічних паспортів земельних ділянок, агрохімічних картограм, рекомендацій щодо поліпшення якості ґрунтів та удобрення сільськогосподарських культур;

— проведення ґрунтової та рослинної діагностики мінерального живлення сільськогосподарських культур;

— проведення оперативного контролю за якістю кормів під час заготівлі та повного зоотехнічного аналізу в період їх зберігання;

— визначення якості продукції рослинництва та агрохімікатів;

— радіолого-токсикологічні дослідження ґрунтів, кормів та сільськогосподарської продукції щодо рівня забруднення залишковими кількостями пестицидів, важкими металами та

радіонуклідами;
— розробка технологічної та проектно-кошторисної документації на проведення заходів з докорінного поліпшення земель;
— розробка та здійснення авторського нагляду за якістю виконуваних робіт.
Розвиток системи потребує інвестицій, отже, і належної віддачі коштів на

Таблиця 1. Вихідні дані для аналізу ефективності інвестицій в установи Центрдержродючості у 2005—2008 роках

№ п/п	Показники	Умовні позначення	Середньорічні обсяги за період		Приріст в 2007—2008 рр. порівняно з 2005—2006 рр.
			2005—2006	2007—2008	
1	Чисті інвестиції, тис. грн.	ЧІ	6156,5	11031,5	+4875,0
2	Основні засоби, тис. грн.	Зос	43462,6	49609,0	+6146,4
3	Оборотні засоби, тис. грн.	Зоб	4241,9	7114,8	+2872,9
4	Капітал (сума основних та оборотних засобів), тис. грн.	К ($\sum \text{Зосн} + \text{Зоб}$)	47704,5	56723,7	+9019,2
5	Виручка від наданих послуг (грошовий дохід), тис. грн.	Д	35926,2	56641,6	+20715,4
6	Витрати на паспортизацію, тис. рн.	В	30292,9	42144,9	+11852,0
7	Обстежена площа, тис. га	S	5135,2	5525,0	+389,8
8	Кількість працівників, чол.	T	1628	1653	+25

ці цілі. Інвестиції в установи Центрдержродючості та Облдержродючості є необхідною умовою забезпечення подальшого розвитку системи охорони родючості ґрунтів і покращення стану ґрунтів в Україні в цілому. Основним перспективним напрямом розвитку будь-якого об'єкта в сучасних умовах є підвищення ефективності використання тих чи інших засобів виробництва. Тому важливим є й дослідження ефективності використання фінансових ресурсів, інвестованих у систему охорони родючості ґрунтів. Актуальність цього питання і зумовила звернення автора до теми дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблема оцінки ефективності інвестицій більшою мірою висвітлена стосовно прибуткових підприємств, зокрема й підприємств агропромислового сектора. Так, значні розробки у сфері методики аналізу ефективності інвестування в сільське господарство містяться у працях таких сучасних дослідників, як Галузинський С.А., Дієсперов В.С., Кісіль М.І., Крячко В.Г., Кропивко М.М., Ролінський О.В. та інших авторів.

Що ж стосується порядку оцінки ефективності інвестицій у державні установи системи охорони родючості ґрунтів, то ця тема в сучасній науковій літературі не досліджується. Саме це зумовлює новизну теми даної статті.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Беручи до уваги важливість ефективного використання фінансових ресурсів, що інвестуються в той чи інший об'єкт, завданням даної

статті стало: по-перше, виділити основні показники, які характеризують ефективність інвестицій в установи системи охорони родючості ґрунтів; по-друге, розрахувати їх кількісні значення, виходячи з результатів діяльності системи охорони родючості ґрунтів України за певний період. Результати оцінок ефективності інвестицій будуть свідчити про доцільність використання коштів державного бюджету та розвиток системи з охорони родючості ґрунтів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі досліджень встановлено, що в якості основних показників ефективності інвестицій у прибуткові підприємства доцільно визначити строк окупності, норму прибутку на капітал, а по окремих інвестиційних проектах, окрім того, показники, засновані на дисконтуванні. Що ж стосується ефективності інвестицій в державні установи системи охорони родючості ґрунтів, які є неприбутковими бюджетними організаціями, то вони дещо інші. Систему показників ефективності вкладень слід застосовувати на основі позитивних показників — як приріст доходу, обсягів робіт тощо. Але, як і для діяльності всіх підприємств, основними факторами виробництва в установах системи охорони родючості ґрунтів є капітал, що складається з основного, оборотного і людського. Тому ефективність інвестицій за різними факторами виробництва може оцінюватися окремо. При цьому показником ефективності буде відношення отриманих доходів до обсягу інвестицій (валових або чистих) в той чи інший фактор виробництва.

З метою оцінки ефективності інвестицій в ус-

танови системи охорони родючості ґрунтів автором використано дані щодо діяльності проектно-технологічного центру охорони родючості ґрунтів та якості продукції "Центрдержродючість". З цих даних виділено показники, що можуть бути використані як вихідні в розрахунках ефективності інвестицій. Обрані для аналізу вихідні дані подані в нижченаведеній табл. 1.

На основі наведених у таблиці вихідних даних розраховано показники ефективності інвестицій в установи "Центрдержродючість". При цьому визначено окремо показники ефективності інвестицій в основні та оборотні засоби, людський капітал.

У розрахунках загальний показник ефективності інвестицій (k) визначався відношенням зміни у звітному періоді (2007—2008 рр.) порівняно з базовим (2005—2006 рр.) грошового доходу до обсягу інвестицій:

$$k_{\text{чистих інвестицій}} = \frac{\Delta D}{CI} = \frac{20715,4}{11031,5} = 1,88 \text{ грн.}$$

Отже, розрахований показник ефективності чистих інвестицій у систему охорони родючості ґрунтів свідчить, що на кожен додатково інвестовану гривню в досліджувану систему було за 2 роки звітного періоду отримано приріст доходу в розмірі 1,88 грн. Тобто строк окупності інвестицій становить менше одного року.

Про ефективність інвестицій в систему охорони родючості ґрунтів свідчать також показники віддачі використовуваних ресурсів. Так, ефективність інвестицій у основний та оборотний капітал характеризується зміною (Δ) в звітному періоді порівняно з базовим періодом рівня показника капіталовіддачі (Φ), що являє собою відношення грошового доходу до вартості капіталу.

Ефективність використання основного капіталу складає:

$$\Delta \Phi_{\text{осн}} = \frac{D_2}{Z_{\text{осн}_2}} - \frac{D_1}{Z_{\text{осн}_1}} = \frac{56641,6}{49609} - \frac{35926,2}{43462,6} = 0,3 \text{ (грн./грн. основних засобів)}.$$

Отже, рівень ефективності використання основного капіталу центрів "Облдержродючість" у динаміці підвищується. Це свідчить про більш ефективне використання основного капіталу та інвестицій в нього у системі охорони родючості ґрунтів.

Ефективність використання оборотного капіталу складає:

$$\Delta \Phi_{\text{об}} = \frac{D_2}{Z_{\text{об}_2}} - \frac{D_1}{Z_{\text{об}_1}} = \frac{56641,6}{7114,8} - \frac{35926,2}{4241,9} = -0,5 \text{ (грн./грн. оборотного капіталу)}.$$

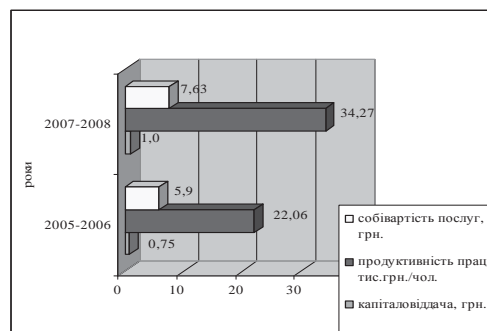

Рис. 1. Динаміка показників ефективності використання виробничих факторів у системі охорони родючості ґрунтів

Проведений розрахунок свідчить про те, що ефективність використання оборотного капіталу в динаміці знижується. Така зміна засвідчує погіршення ефективності використання оборотних засобів системи охорони родючості ґрунтів та інвестицій у них.

Загальна ефективність використання основного і оборотного капіталу установами Центрдержродючість в цілому складає:

$$\Delta \Phi = \frac{D_2}{K_2} - \frac{D_1}{K_1} = \frac{56641,6}{56723,7} - \frac{35926,2}{47704,5} = 0,25 \text{ (грн./грн. капіталу)}.$$

Тобто, незважаючи на погіршення показника ефективності використання оборотного капіталу, відповідний показник по всьому капіталу всіх установ системи охорони родючості ґрунтів у динаміці підвищився.

Показником ефективності інвестицій у людський капітал установ системи охорони родючості ґрунтів у процесі досліджень обрано зміну продуктивності праці (Ппр), яка визначається відношенням грошового доходу до кількості працюючих:

$$\Delta \Pi_{\text{пр}} = \frac{D_2}{T_2} - \frac{D_1}{T_1} = \frac{56641,6}{1653} - \frac{35926,2}{1628} = 12,2 \text{ (тис.грн./чол.)}.$$

Проведений розрахунок свідчить про позитивну динаміку зростання продуктивності праці, тобто про поліпшення ефективності використання трудових ресурсів та про зростання ефективності інвестицій у людський капітал.

Важливим показником ефективності використання інвестицій у систему охорони родючості ґрунтів, зокрема в роботі з паспортизації земель, є зміна собівартості паспортизації одиниці площі, тобто зміна вартості витрат на 1 га обстеженої площі:

$$\Delta \text{Собівартості}_{\text{паспортизації}} = \frac{B_2}{S_2} - \frac{B_1}{S_1} = \frac{42144,9}{5525} - \frac{30292,9}{5135,2} = 1,042.$$

Значення отриманого результату більше одиниці. Це свідчить, що в динаміці собівартість робіт з агрохімічної паспортизації земель підвищується. Вартість витрат на 1 га обстеженої площі в періоді 2007—2008 р. перевищує вартість витрат на 1 га обстеженої площі у 2005—2006 р. Це пов'язано із зростанням вартості матеріальних ресурсів, необхідних для виконання робіт з паспортизації, а також зі збільшенням рівня заробітної плати працівників бюджетної сфери, зокрема й працівників, що проводять паспортизацію. Зазначене здорожчання послуг, яке, хоча й викликане інфляцією, однак його середньорічний темп (4,2%) нижчий за відповідний показник інфляції.

Розраховані зазначеним вище способом показники ефективності використання основних виробничих факторів (загальний капітал, людський капітал, фінансові ресурси на роботи з паспортизації) в системі охорони родючості ґрунтів та їх динаміка протягом 2005—2008 р. узагальнено на рис. 1.

Як свідчить наведений рисунок, ефективність використання основних виробничих факторів у системі охорони родючості ґрунтів в динаміці покращується, а це, у свою чергу, є свідченням ефективності інвестицій в дану систему та належного управління нею. Негативні зміни спостерігаються лише щодо собівартості наданих послуг, але це цілком природно, оскільки пов'язано зі зростанням вартості матеріальних ресурсів, а також з підвищенням заробітної плати працівників досліджуваних установ, внаслідок інфляції.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Функціонування системи охорони родючості ґрунтів має важливе значення для збереження, відтворення родючості ґрунтів і продовольчої безпеки держави загалом. Її розвиток потребує інвестицій. Оскільки основним дже-

релом фінансування державної системи охорони родючості ґрунтів є кошти бюджету, то посилюються вимоги до їх ефективного використання.

2. У процесі досліджень ефективності інвестицій у розвиток державної системи слід використовувати такі показники, як строк окупності, зміна рівня капіталовіддачі, продуктивності праці та собівартості паспортизації одиниці площі.

3. На сучасному етапі забезпечується достатньо високий рівень ефективності інвестицій у розвиток системи охорони родючості ґрунтів. Позитивна тенденція підвищення віддачі коштів, вкладених у систему охорони родючості ґрунтів, проявляється в покращенні використання основного, оборотного і людського капіталу. Це свідчить про наявність суттєвих перспектив подальшого розвитку системи охорони родючості ґрунтів і доцільність збільшення коштів державного бюджету на ці цілі.

Література:

1. Галузінський С.А. Використання власного і позичкового капіталу у сільськогосподарських підприємствах // Економіка АПК. — 1997. — № 8. — С. 31—34.

2. Дієсперов В.С. Визначення ефективності в сільськогосподарських підприємствах // Економіка України. — 2007. — № 10. — С. 70—78.

3. Кісіль М.І. Визначення ефективності вкладень у малий та середній бізнес на селі. Ек. довідник аграрника / За ред. Ю.Я. Лузана, П.Т. Саблука. — К.: Преса України, 2003. — С. 206—212.

4. Крячко В.Г. Критерії ефективності продуктивного капіталу в сільському господарстві // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки. — Вип. 7. — Кіровоград: КНТУ, 2005. — С. 355—359.

Стаття надійшла до редакції 30.03.2010 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА: "САММІТ", "ІДЕЯ", "БЛІЦ ІНФОРМ", "KSS", "МЕРКУРІЙ", "ПРЕСЦЕНТР", "ВСЕУКРАЇНСЬКА ПЕРЕДПЛАТНА АГЕНЦІЯ", "ФЛОРА", "ПЕРІОДИКА", "КОБЗАР", "ДІАДА", "ДОНБАС ДЕ-ЮРЕ", "ДІЛОВА ПРЕСА", "ФАКТОР"